

Tiyatro ve Drama Uygulamaları Dersi Kapsamında Sergilenen Oyunlara Dair Tematik Bir Değerlendirme
Gıyasettin AYTAŞ*
Başak UYSAL**

Öz

Tiyatro, hayatın parçalarını bir hayat sahnesi içinde seyirciye sunan özel bir sanat dalıdır. Tiyatro, insanı insana anlatmanın ötesinde, bireyin kendi gerçeğini farklı bir pencereden görmesini de sağlamaktadır. Lisans düzeyindeki Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersi de öğrencileri hayata hazırlayacak öğretmen adaylarının aldığı ve oyunlar sergilediği bir derstir. Bu çalışmada, 1994-2016 yılları arasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalındaki Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersi kapsamında sergilenen tiyatro oyunları, metin içerikleri açısından bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Oynanan tiyatro eserleri, doküman analizi yöntemiyle tematik olarak tasnif edilmiştir. Çalışmada esas olarak dokuz ana tema ve bunlara bağlı alt temalar belirlenmiştir. Çalışma sonucunda oyunlar temalar açısından tasnif edildiğinde, *Birey ve Toplum* ile *İletişim* temalarının ağırlıklı olarak eserlerde yer aldığı görülmüştür. En az tercih edilen temalar ise *Göç*, *Tarihî Kişilik* ve *Mitler* temaları olmuştur. Oyunların %64'lük diliminin dram, %33'lük kısmının da güldürü oyunlarından oluştuğu görülmüştür. Müzikli güldürünün en az temsil oranına (%3) sahip olduğu oyun metinleri incelendiğinde bu verilerin dil eğitimcileri, tiyatro metni yazarları, yaratıcı drama liderleri ve akademisyenler için önemli bir veri kaynağı oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tiyatro ve Drama Uygulamaları, Yaratıcı Drama, Tema, Tiyatro, Türkçe Öğretimi, Öğretmen Yetiştirme

A Thematic Evaluation of the Plays Performed in the Theater and Drama Activities Course

Abstract

Theater is a field of art which presents segments from life on a live stage. In addition to telling people to people, this art form enables people to see their realities from a different perspective. Undergraduate Theater and Drama Activities course is a course that prepares students for life which prospective teachers take and perform plays in. In this article, theater plays performed by Turkish Language Teaching Department students between the years of 1994 and 2016 were evaluated in terms of their textual content. The performed plays were classified according to their themes, using document analysis method. 9 main themes and sub-themes related to those were identified. When the plays were classified in terms of their themes, *the Individual and the Society* and *Communication* themes appeared as the most frequently recurring themes in the plays. The least preferred themes were *Immigration*, *Historical Characters*, and *Myths*. 64% of performed plays was dramas and 33% was comedies. Musicals were the least chosen genre with 3%. Researchers hope that these findings will form a valuable source of data for language instructors, authors of theater texts, creative drama leaders, and academicians.

Key Words: Theater and Drama Activities, Creative Drama, Theme, Theater, Turkish Language Teaching, Teacher Training

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara, giyaytas@gazi.edu.tr

** Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara, basakuysal@gazi.edu.tr

Giriş

Dil öğretimi ve bu öğretimin süreçlerinde etkili olan araçların her biri, kendi içinde bir önem sırasına sokulduğunda farklı tablolar karşımıza çıkmaktadır. Bir yandan teorik bilgilerin aktarılmasını esas alan programlar, diğer yandan uygulamalarla desteklenenler, öğretim ilkelerinde yeni kavram ve anlayışlar ortaya koymaktadır. Bu yüzden, Türkçe öğretmenliği bölümlerinde verilen derslerin her birinin kendi içinde bağımlı ve bağımsız olarak ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkçe eğitiminde iki konu, sürekli tartışılmaktadır. Bunlardan biri, Türkçe eğitiminin beceri kazandırma süreci olduğu, diğeri de becerilerin elde edilmesinin yanında bunların nasıl uygulanacağına yönelik yöntem ve tekniklerinin kazandırılmasıdır. Bu yöntem ve teknikler, temel dil becerilerinin hedef kitleye aktarımında birer aracı niteliğindedir. Türkçe öğretmeni adaylarının eğitim sürecinde elde ettikleri yöntem, teknik ve içerik bilgisi ile öğrencilerine dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerini kazandırmaları hedeflenmektedir. Anlama ve anlatma kabiliyetinin esas alındığı bu beceriler, birbirleriyle etkileşim hâlinde ilerlemektedir.

Bir programın başarılı olabilmesi, o programın ilkeleriyle sınırlandırılmaz. Bunun yanında programın uygulanması esnasında yöntem ve tekniklerin de önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Aslında yöntem ve tekniklerin hangisinin bir diğerine göre daha başarılı olduğu tartışmalı bir konudur. Bu yüzden, yöntem ve tekniklerin kendisinden çok, sonuçlarının yeterliliği ve etkililiği daha çok önemsenmelidir. Yapararak ve yaşayarak öğrenmenin eğitimde büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu yüzden kazanımlara ulaşmak için izlenen yolların farklılık gösterdiği birçok dönemde tiyatro uygulamaları ve yaratıcı drama, dil eğitiminde sıklıkla kullanılan yöntemlerden olagelmıştır.

Tiyatro ve Eğitim

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren sanat, hem estetik zevk algısı hem de eğitim amaçlı olarak kullanılmıştır. İlk insan, mağara duvarlarına çizdiği resimlerle bunun en eski örneğini vermiştir. Kendini ifade etmek için doğayı taklit eden insanoğlu, dramatik anlatımın ilk örneklerini sunmuştur. Bu konuya dikkat çeken isim olan Platon, doğa ve insan arasındaki ilişkiye, sanat kavramı altında yeni bir yorum getirmiştir. İlkel dönemin kendini geliştirip olgunlaşması ile birlikte, dramatik anlatımlar doğallıktan sıyrılarak sistemleşmeye başlamış, eğitim aracı olarak yaratıcı drama ve tiyatro, bu bağlamda araç olarak kullanılmıştır.

Eğitimin her aşamasında etkili olan ve artık bir eğitim yöntemi olarak bütün disiplinlerde kullanılmaya başlanan yaratıcı drama ve tiyatro eğitimi, Türkçe eğitimi açısından da önemli bir yere ve işleve sahiptir. 1994 yılından itibaren Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı lisans programı içinde yer alan “Tiyatro ve Sahneleme Teknikleri” dersi, yaratıcı drama içeriği ile de desteklenerek yeni bir boyut

kazanmış ve “Tiyatro ve Drama Uygulamaları” ismini almıştır. Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı öğrencileri, yaratıcı drama yöntemi ile uygulama boyutunda ve sistemli olarak Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersi kapsamında karşılaşmaktadırlar. Yüksek Öğretim Kurulunun Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nda bulunmasını öngördüğü Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersinin kur tanımı şu şekildedir:

“Geleneksel tiyatro kavramının Aritoteles’ten beri gelişimi. Tiyatro alanına ilişkin temel kavramlar. Canlandırma ve canlandırma teknikleri. Doğaçlama çalışmaları. Tiyatro diline yönelik saptamalar. Dramaturji, yorumlama ve sahneleme. Yaratıcı drama kavramının ve çalışmalarının tanıtılması. Yaratıcı drama çalışmalarından Türkçe eğitiminde yararlanma yolları. Oyunlaştırma teknikleri ve Türkçe öğretimi. Oyun kavramı. Oyunun psikolojik temelleri ve oyun-eğitim ilişkisi (YÖK, 2016).”

Kur tanımında görüldüğü üzere içerik, yaratıcı dramanın yöntem boyutunu ve tiyatronun eğitim boyutunu birlikte ele almıştır. Dolayısıyla tiyatro ve drama uygulamaları dersi sonunda “Kimin için?” sorusunun cevabı, hem yaratıcı dramada olduğu gibi “grup için” hem de tiyatrodada olduğu gibi “izleyici için” olacaktır. Bir diğer ifadeyle, tiyatronun eğitsel boyutunun öğretmen adaylarına kavratılması esnasında yaratıcı drama, bir yöntem olarak kullanılacaktır. Öğrencilerden, kur tanımından da hareketle tiyatronun eğitsel boyutunu içselleştirmeleri beklenmektedir.

Tiyatro ve Yaratıcı Drama

Yaratıcı drama, diğer disiplinlerde olduğu gibi dil eğitiminde de sistematik olarak kullanılan bir yöntemken tiyatro, yaratıcı dramanın sistematik kullanımından çok önceki zamanlarda dahi eğitimde kullanılmıştır. Yaratıcı dramanın tiyatrodan farklı özel bir alan olduğu gerçeğinin kabulü, oldukça yenidir. Bununla birlikte tiyatronun eğitimde kullanılması daha yaygındır ve günümüzde hâlâ bu anlayışın etkili bir biçimde yer ettiği bilinmektedir. Birçok kesim tarafından yaratıcı drama ve tiyatro bir arada düşünülürken, “Yaratıcı drama etkinlikleri yapıyorum.” diyenlerin tiyatro yaptığı görülünce bu durum daha iyi anlaşılmaktadır.

Tiyatronun eğitim amaçlı kullanımına dair Türk eğitim sistemine 1923 yılı itibarıyla eklenen *Tarihî Temsiller* isimli dersin önemi büyüktür. Bu dersi yaratıcı drama içerikli olarak adlandırmak yeterli olmayacaktır; fakat Baltacıoğlu (1938)’nin deyimiyle ders, *inisiyasyon uygulamaları* içermekte, bu da bireyi yaratıcılığa teşvik etmektedir: “Biliniz ki okul tiyatrosu, Şehir Tiyatrosu değildir; acemi tiyatrosu, terbiye tiyatrosudur. Onun için sahneyi atın, makyajı atın, müziği atın, rejisörü atın, suflörü atın ve ezberi atın; yalnız çocukları ve kendi hür nutuk, fiil, hareket, poz, ifade ve mimiklerini bırakınız. Hep birden piyes mevzuu arasınlar, hep birden monte etsinler, hep birden anladıkları gibi temsil etsinler, hep birden tenkit etsinler. Siz öğretmenler de şuurlu ve bilgili bir seyirci gibi tenkit etmeyi

biliniz (Baltacıoğlu, 1938: 98-99).” diyen Baltacıoğlu, tiyatro ve eğitim arasındaki ilişkiye akademik bir yaklaşım getirir.

Yaratıcı drama ile tiyatro arasındaki ayrımın daha iyi anlaşılması için eğitim ve sanat ilkesini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Tiyatro uygulamalarında belirli bir metnin, ezberlenerek bir seyirci karşısında, tiyatronun bütün unsurlarından yararlanılarak sunulması amaç iken yaratıcı dramada böyle bir durum söz konusu değildir. Adından da anlaşılacağı üzere yaratıcı drama, bireyin kendi özgürlüğünü ve özgüvenini sergileyebildiği, sınırları ve sunumları çoğu zaman bireylerin tercihlerine bırakılmış özgün bir sunumdur. Bir başka söyleyişle yaratıcı drama sunumları, olguların olaylara dönüştürülmüş hâlidir.

Yaratıcı drama etkinliklerinde bireylerin kendisinin bile farkına varmadığı özellikleri ortaya çıkar. Dolayısıyla tiyatro ve yaratıcı drama, birbirinden ayrılmak iste niyorsa en belirgin ayırıcı, “Kimin için?” sorusuna verdikleri cevap olacaktır. Buradan hareketle insanın oyun güdüsünden yola çıkan tiyatro ve yaratıcı dramanın kesişen ve çelişen yönleri, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Tiyatro ve yaratıcı drama arasındaki temel farklılıklar (Uysal, 2014: 93)

Tiyatro	Yaratıcı Drama
Seyirci mevcuttur.	Tüm grup, seyirci ve katılımcı rolünü birlikte üstlenir.
Yönetmen, oyunun provalarından sahnelenmesine dek sorumluluk sahibidir.	Lider, yaratıcı drama planının atölyede uygulanmasında sorumluluk sahibidir.
Dramatik kurgunun bileşenleri, oyun metninde bulunmalıdır.	Dramatik kurgunun bileşenleri, doğaçlamalarda bulunmalıdır.
Oyuncu, süreçteki önemli bir unsurdur.	Katılımcı, süreçteki önemli bir unsurdur.
Oyun metni, önceden belirlenmiştir.	Atölye planı, önceden belirlenmiştir.
Oyun, metnin ruhuna uygun bir mekânda sergilenir.	Atölye planı, atölyenin amaçladığı atmosfere uygun bir mekânda sergilenir.
Dekor, kostüm, aksesuar ve teknik imkânlar sahneleme esnasında kullanılır.	Dekor, kostüm, aksesuar ve teknik imkânlar doğaçlamanın ileri aşamalarında liderin yönergesiyle kullanılabilir.
Süreçten ziyade sonuç odaklıdır.	Sonuçtan ziyade süreç odaklıdır; bununla birlikte grup kararıyla eser sahnelenebilir.
Taklit, şive ve ağız kullanımı gibi tiyatral öğeler mevcuttur.	-miş gibi yapmak esas alınır ve bireyin içindeki karakteri çıkarmak amacıyla söz konusu tiyatral öğeler kullanılmaz.
Seyirci için sergilenir.	Grubu oluşturan katılımcılar için sergilenir.
Yaratıcılık, gerçeğe yaklaşımdır.	Yaratıcılık, kendiliğindenliktir.
Ön hazırlık gerektirir.	Önceki yaşanmışlıklar temel alınır.

Benzerlik ve farklılıklarından hareketle oyun, drama ve tiyatronun bir arada düşünülmesinin gerekliliği, literatürde kabul görmektedir (San, 1999; Yalçın ve Aytaş, 2002; Özkan vd., 2011; Sezgin, 2014). Tiyatronun eğitim amaçlı ve drama temelli kullanımına yönelik çalışmalar, literatürde oldukça fazladır. 1973 yılında Alfonso Lizanzaburu, Peru’da halka İspanyolca öğretebilmek için *Entegre Okuma Yazma Operasyonu* projesini tiyatrodan ve forum tiyatro tekniğinden yararlanarak gerçekleştirmiştir.

Proje kapsamında her bir aşama ve tekniğe “gazete tiyatrosu, görünmez tiyatro, fotoroman tiyatrosu” gibi isimler verilmiştir (Boal, 2014).

Tiyatro ve yaratıcı dramanın yetişkin eğitiminde kullanıldığı bir diğer çalışma Öztürk (1997)’e aittir. Çalışma kapsamında Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersinin Türkçe Öğretmenliği programı öğrencilerinin sözel iletişim becerilerini geliştirmesine etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının mevcut olduğu çalışmada veriler, gözlem formu aracılığıyla toplanmıştır. 25 haftalık atölye süreci sonunda elde edilen veriler, deney ve kontrol grupları arasında sözel iletişim becerileri açısından önemli bir farklılık olduğunu göstermiştir (Öztürk, 1997). Bir başka araştırmada ise işlerini kaybetmiş insanların hayatlarındaki iniş ve çıkışları ele alınarak hazırlanan dramatik bir oyunu hedef kitleyle birlikte sunulmuştur. Grubun katılımcıları, işlerini yakın zamanda kaybeden insanlar olmuştur. Tiyatroyu bir araç olarak kullanmak, gerçek bir iş dilemek ve kişisel gelişim talebinde bulunmak arasındaki çelişki; mizah, duygu ve ciddiliğin eşit dereceleriyle sunulmuştur (Tofteng ve Husted, 2011: 21). Böylece çalışma, drama ve tiyatronun eylem araştırma sürecine nasıl katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Bir başka araştırmada da okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin yaratıcı drama dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi amacıyla Yaratıcı Drama Dersine Yönelik Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçek aracılığıyla elde edilen verilere göre, öğretmen adaylarının yaratıcı drama dersine yönelik tutumlarının drama dersinden aldıkları nota göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Yıldırım, 2011: 5). Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersinin işlevselliğini, dersin içeriğini, derste kullanılan materyalleri ve teori-uygulama dağılımını öğretmen adaylarının görüşleri çerçevesinde değerlendiren bir çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının lisans programındaki tiyatro ve drama uygulamaları dersinin mesleki yaşamlarında işlevsel olduğu görüşüne büyük bir oranda katıldıkları belirlenmiştir (Özkan vd., 2011: 2444).

Tiyatro ve yaratıcı dramanın köprü olarak kullanıldığı bir diğer çalışma, Moore (2012)’a aittir. *Bağlantı Tiyatrosu* adı verilen bir modelle metnin katılımcılar tarafından üretimi ile çocuğun hikâyenin kahramanı olduğu tiyatro oyunu oluşturulmuştur. Ebeveynler ise bu oyunun tanığı ve izleyicisi görevini üstlenmişlerdir. Yap-inan oyunu aracılığıyla çocuklar, empatinin karşılıklı yoğunlaşması sayesinde insanların birbirlerini nasıl iyileştirebileceklerini tespit etmişlerdir (Moore, 2012: 64). Böylece drama ve tiyatronun iç içe kullanımının önemi vurgulanmıştır.

Aykaç ve Çetinkaya (2013) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, yaratıcı drama etkinliklerinin öğretmen adaylarının konuşma becerilerini geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Powers ve Duff (2016), öğretmen eğitiminde aday öğretmenlerin kendilerindeki ve ileride öğrencileri olacak bireylerdeki kimlik çeşitliliklerini keşfedebilmek amacıyla Augusto Boal’e ait olan *Ezilenlerin*

*Tiyatrosu'*na ait etkinliklerinden yararlanarak etkinlikler geliştirmişlerdir. Etkinliklerin uygulanmasının sonucunda, bu etkinliklerin farklı kimlikleri tanımak ve tanımlamakta ufuk açıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Powers ve Duff, 2016).

Yukarıda temas edilen araştırmalar incelendiğinde yaratıcı drama ve tiyatronun eğitsel boyutunu ele alan çalışmaların, öğretmen eğitimi de dâhil olmak üzere birden çok alanda birlikte işe koşulduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenliği öğrencileri ile gerçekleşen çalışmaların aday öğretmenlerin Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersine yönelik tutumları ve yaratıcı drama yönteminin hedef kitlenin konuşma becerisini geliştirmesine etkisi ekseninde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla eğitimde tiyatro ve yaratıcı drama yönteminin kullanımının işlevselliğini tartışmak, literatüre bir katkı getirmeyecektir. Bununla birlikte, yaratıcı dramanın süreç odaklı ve tiyatronun sonuç odaklı ilerleyişinden hareketle ortaya çıkan katılımcı ürünlerine yönelik bir çalışma, literatürde henüz yer almamaktadır. Bu durumdan hareketle çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının 1994-2016 yılları arasında sergiledikleri tiyatro oyunları tematik bağlamda incelenmiştir. Araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının tercih ettikleri oyunlardaki ana temalar nelerdir?
2. Ana temalara bağlı olarak yer verilen alt temalar nelerdir?

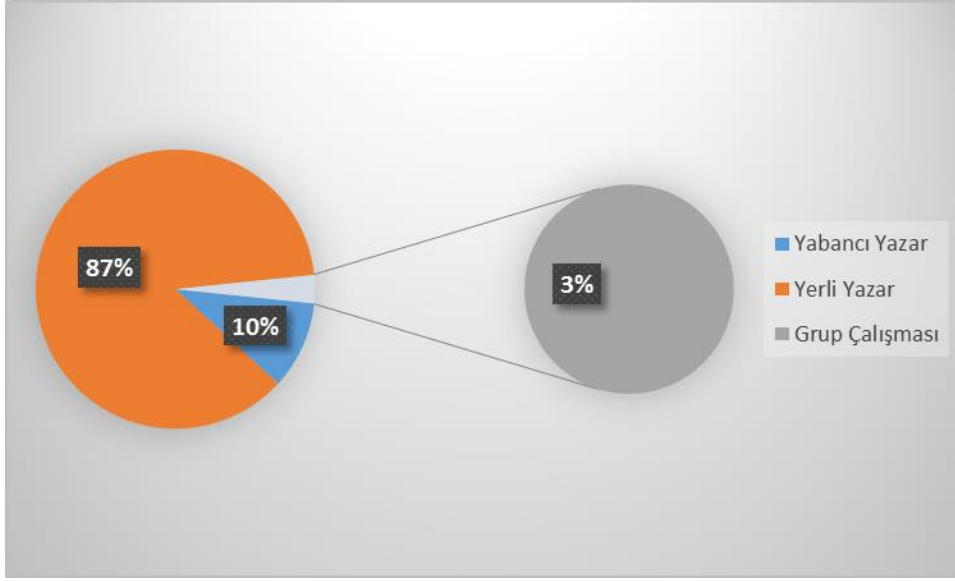
Yöntem

Çalışmada betimleyici araştırma modeli kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224). Çalışma evrenini Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin belirtilen yıl aralığında sergiledikleri 246 tiyatro oyunu oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından öncelikle tiyatro metinleri incelenmiş ve tema-kod listesi oluşturulmuştur. Daha sonra kod listeleri birleştirilerek eleme ve birleştirme yoluna gidilmiş, kimi temalar bir diğerinin alt başlığı olarak sunulmuştur. Oluşturulan tematik çerçeve içerisinde hiçbir unsurun çerçeve dışında kalmaması sağlanmıştır. Düzenlenen temaların tanımlanması aşamasında, veri tekrarı olmaması amacıyla *Otorite ve Yaptırımlar* teması ile *Toplumsal Kurallar* temaları birleştirilmiştir. Son olarak araştırmacılar tarafından 9 ana temada ortaya konulmuştur.

Çalışma Dokümanı Özellikleri

Çalışmada, tamamı öğrenciler tarafından tercih edilerek belirlenen ve sahneye konulan 246 tiyatro oyunu incelenmiştir. Sergilenen oyunların yazarlara göre dağılımı, Grafik 1'de verilmiştir.

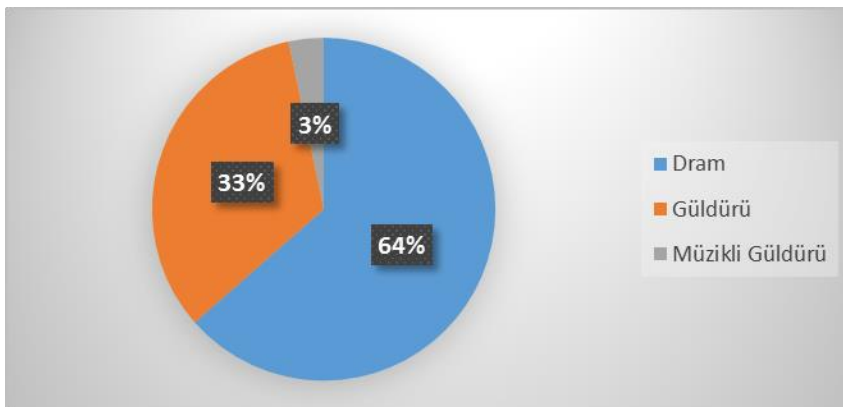
Grafik 1. Oyunların yazarlara göre dağılımı

Grafik incelendiğinde öğrencilerin sergileme amaçlı seçtiği oyunlarda yabancı yazarların %10, yerli yazarların %90'lık bir dilimi temsil ettiği görülmektedir. %90'lık dilim içerisindeki %3'lük bölüm, öğrenciler tarafından yazılmış tiyatro eserlerini temsil etmektedir. Veriler, temalar ekseninde incelendiğinde elde edilecek tema tablosunun küresel anlayıştan ziyade yerli anlayışı yansıtacağı görülmektedir.

Öğrenciler tarafından tercih edilen tiyatro oyunlarının türlere göre dağılımını gösterir grafik, aşağıda verilmiştir.

Grafik 2. Tiyatro oyunlarının türlerine göre dağılımı

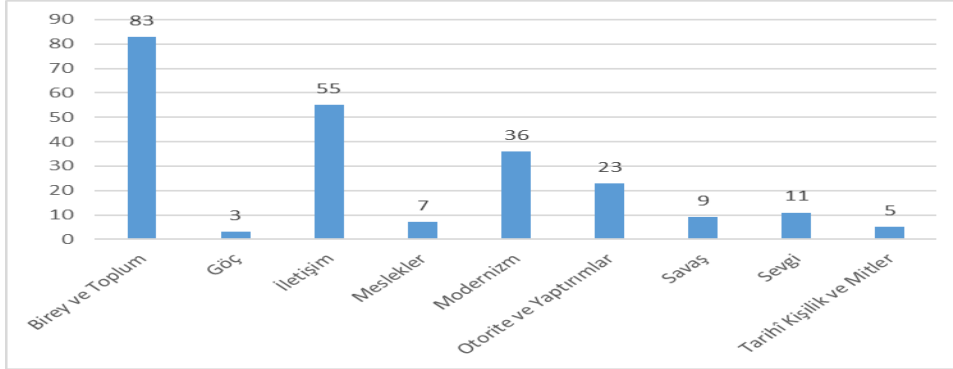
Grafik incelendiğinde dram türündeki oyunların %64'lük bir dilimi temsil ettiği görülmektedir. Güldürü %33, müzikli güldürü ise %3 oranında öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Geleneksel Türk tiyatrosunun önemli bir işlevi kabul edilen güldürü unsuruna (Yüksel, 1995: 124) yine Türk tiyatrosunda sıklıkla yer alan müzik ve dans da eklenmiştir.

Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının tercih ettikleri oyunlardaki tematik dağılıma yönelik bulgular

246 tiyatro oyunu, temel aldıkları 9 ana tema ekseninde incelendiğinde elde edilen bulgular, Grafik 3'te gösterilmiştir.

Grafik 3. Tiyatro oyunlarının tematik dağılımı

Grafik 3 incelendiğinde en çok tercih edilen temanın *Birey ve Toplum* teması olduğu görülecektir. *Birey ve Toplum* temasından sonra en çok tercih edilen tema, *İletişim* teması olmuştur. Her ikisi de yüksek tercih sayılarına sahip olan temalardan sonra yaklaşık %50 oranında bir azalmayla *Modernizm* ile *Otorite ve Yaptırımlar* temaları gelmiştir. Söz konusu 4 temadan sonra aralarında anlamlı farklılık görülmeceği derecede yakın oranlı olan *Sevgi*, *Meslekler*, *Tarihi Kişilik ve Mitler* temaları gelmektedir. En az tercih edilen tema ise *Göç* teması olmuştur.

Türkçe öğretmeni adaylarının tercih ettikleri oyunlardaki alt tematik dağılıma yönelik bulgular

Ana temalardaki tercih dağılımı, alt temalar ile birlikte ele alındığında alt dağılımlar da net olarak görülmüştür (Bk. Tablo 2).

Tablo 2. Tiyatro oyunlarına hâkim alt temalar

Tarihi Kişilik ve Mitler	Modernizm	İletişim	Otorite ve Yaptırımlar	Birey ve Toplum
Nasreddin Hoca Korkut Ata Tiyatro Sanatçıları Kanuni Sultan Süleyman Deli Dumrul	Batılılaşma ve Batılı Olma Modern Çağ Eleştirisi Ekonomik Çıkılmaz Yozlaşma Kapitalizm Bağımlılık	Sosyal Gruplar Toplumsal Düzen İletişim Kazaları Sosyal Statüler Aile İçi İletişim Kuşak Çatışması	Bürokrasi Kanunlar Töre Batıl İnanışlar Düğün Ölüm	Kadın Bireyin İç Çatışmaları Güven Aydın Sorunu Zorbalık Öteki Cinsiyet Roller
Meslekler	Savaş	Göç	Sevgi	
Sanatkarlar Avukatlar Doktor ve Hemşireler	Kurtuluş Savaşı I. Dünya Savaşı II. Dünya Savaşı Din Savaşları	Yurt Dışındaki Türkler İç Göç	Aşk Vatan Sevgisi	

Belirlenen 9 tema içerisinde en fazla alt temanın *Birey ve Toplum* (7), en az alt temanın ise *Göç* (2) ve *Sevgi* (2) temalarında olduğu belirlenmiştir.

Birey ve Toplum içerisinde alınan *Kadın* alt teması, diğer alt temalara nazaran oldukça yüksek bir temsil gücüne sahiptir. Adalet Ağaoğlu tarafından kaleme alınan “Kozalar”, Ülker Köksal tarafından kaleme alınan “Sacide”, bu alt temanın belirgin örneklerindedir. *Bireyin İç Çatışmaları* alt temasına örnek olarak Tennessee Williams tarafından yazılan “Çöküş”, *Güven Sorunu* alt temasına örnek olarak Türkçe Öğretmenliği öğrencileri tarafından kaleme alınan “Hanife Teyze Hizmetçi Arıyor”, *Aydın Sorunu* alt temasına örnek olarak Ünver Oral tarafından yazılan “Kiracı”, *Zorbalık* alt temasına örnek olarak Aziz Nesin tarafından yazılan “Toros Canavarı”, *Öteki* alt temasını temsilen Yaşam Kaya tarafından yazılan “96. Sokak” ve *Cinsiyet Rollerini* alt temasına örnek olarak Mustafa Nogay Kesim tarafından kaleme alınan “Pişti” isimli oyunları ele almak mümkündür.

Katılımcıların hem tema hem de alt tema çeşitlemesi bakımından en çok ağırlık verdiği tema, *Birey ve Toplum* olmuştur. *Birey ve Toplum* temasında tercih edilen eserlerin türlerine göre dağılımı, Grafik 4’te gösterilmiştir.

Grafik 4. *Birey ve toplum* temasında tercih edilen oyunların türlere göre dağılımı

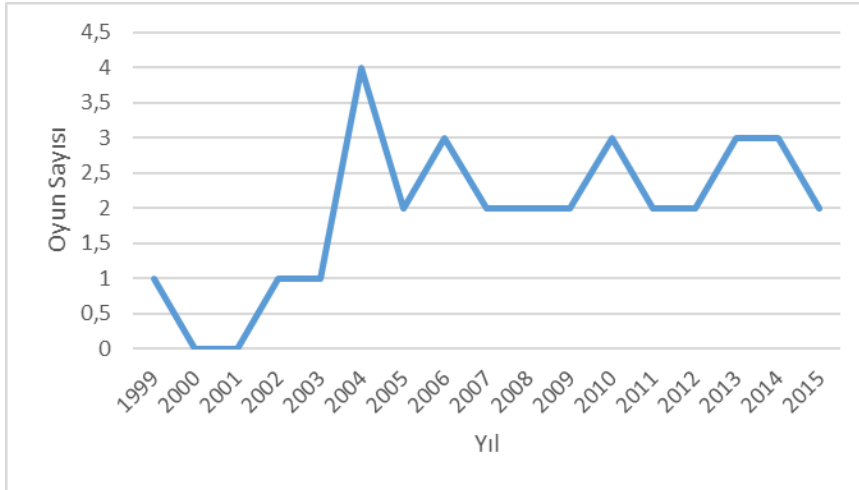

Grafikte görüldüğü üzere bu tema eksenindeki oyunların %60’ı dram, %36’sı güldürü, %4’ü ise müzikli güldürü türüne aittir.

İletişim teması, katılımcılar tarafından en çok tercih edilen 2. tema olmuştur. İletişim teması içerisinde 6 ayrı alt tema yer almaktadır. *Sosyal Gruplar* alt temasına örnek olarak Ergun Sav’a ait olan “Beş Kız Arkadaş”, *Toplumsal Düzen* alt temasına örnek olarak Cengiz İnceoğlu tarafından yazılan “Hava Parası”, *İletişim Kazaları* alt temasına örnek olarak Jacques Deval tarafından yazılan “Annesi İçin”, *Sosyal Statüler* alt temasına örnek olarak Emine Işınsoy’a ait “Bir Milyon İğne” ve Dinçer Sümer’e ait “Memur Oğlu Memur”, *Aile İçi İletişim* alt temasına örnek olarak Yahya Akengin tarafından yazılan “Aile Bağları”, *Kuşak Çatışması* alt temasına örnek olarak Turgut Özakman tarafından yazılan “Ah Şu Gençler” ve “Pembe Evin Kaderi” isimli eserleri ele almak mümkündür.

Modernizm teması, 6 alt temaya sahiptir. Tüm temalar göz önüne alındığında öğrenciler tarafından tercih edilme sıklığı bakımından 3. sıradadır. *Batılılaşma* ve *Batılı Olma* alt temasını temsilen Hüseyin Rahmi Gürpınar tarafından yazılan “Şipsevdi”, *Modern Çağ Eleştirisi* alt temasını temsilen Moss Hart ve George Simon Kaufmann tarafından yazılan “Öteki Dünyaya Götürecek Değilsin Ya!” ve Üstün Dökmen tarafından yazılan “Otoyolda Piknik”, *Ekonomik Çıkmaz* alt temasına örnek olarak Cevat Fehmi Başkut tarafından yazılan “Makine”, *Yozlaşma* alt temasına örnek olarak Ülker Köksal tarafından yazılan “Sevdalı Fidanlar”, *Kapitalizm* alt temasını temsilen Ayn Rand tarafından yazılan “16 Ocak Gecesi”, *Bağımlılık* alt temasını temsilen Ali Pehlivanoglu tarafından yazılan “Sarı Gelin” ve Ertuğrul Kapusuzoğlu tarafından yazılan “Şeytanın Maskeleri” isimli oyunlar, alt tema özelliklerini yansıtır niteliktedir. Grafik 5’te *Modernizm* temalı oyunların yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Grafik 5. *Modernizm* temalı oyunların yıllara göre dağılımı

Bilindiği üzere geleneksel olan her şeyin karşısını temsil eden modernizm, toplum yaşantısında 20. yüzyıldan sonra asıl etkisini göstermeye başlamıştır. Bununla birlikte modernizm temalı oyunların dağılımı, grafikte görüldüğü üzere seyrek dağılımlı bir artış göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin topluma düz ayna tutar nitelikte oyunları tercih ettiğinin bir göstergesidir. Geleneksellikten modernliğe geçen sadece toplum değil, aynı zamanda tiyatro eserleri de olmuştur.

Otorite ve Yaptırımlar teması, resmî ve resmî olmayan yaptırımların ele alındığı bir üst tema olarak değerlendirilmiştir. 6 alt temaya sahip olan bu temanın tercih edilme sırası 4’tür. *Bürokrasi* alt temasını temsilen Recep Bilginer tarafından yazılan “İsyancılar”, *Kanunlar* alt temasına örnek olarak Yıldırım Keskin tarafından yazılan “İçlerinden Hangisi”, Ahmet Nuri Sekizinci tarafından yazılan “Ceza Kanunu”, Necip Fazıl Kısakürek tarafından yazılan “Reis Bey”; *Töre* alt temasını temsil eder bir eser olarak Recep Bilginer tarafından kaleme alınan “Sarı Naciye”, *Batıl İnanışlar* alt temasını temsilen Ergun Sav tarafından yazılan “Can Bebek” ve Hüseyin Rahmi Gürpınar tarafından yazılan “Kaynanam

Nasil Kudurdu?”, *Düğün* alt temasını temsilen Reşat Nuri Güntekin’in “Hüllecî”, *Ölüm* alt temasına örnek olarak Remzi Özçelik tarafından yazılan “Taş Bademleri” ve Ahmet Önal tarafından yazılan “Ölümlerden Ölüm Beğen” isimli eserler sayılabilir.

Katılımcılar tarafından 7. sıraya yerleştirilen *Meslekler* teması içerisinde belirli meslek gruplarının dışarıdan nasıl görüldüğü ele alınmıştır. Bu bağlamda *Doktor ve Hemşireler* alt teması içerisinde “Acil Servis”, *Hukuk İnsanları* temasını temsilen Şerafettin Karadağ tarafından yazılan “Parasız Avukat”, *Sanatkârlar* temasını temsilen Erhan Gökçü tarafından yazılan “İki Kalas Bir Heves” isimli eserleri ele almak mümkündür.

Sevgi teması içerisinde *Aşk ve Vatan Sevgisi* alt temaları yer almaktadır. *Aşk* alt temasına örnek olarak Erol Sanburkan tarafından yazılan “Aşka Dair Her Şey”, *Vatan Sevgisi* alt temasına örnek olarak Emine İşinsu’ya ait “Ne Mutlu Türk’üm Diyene!” isimli eserleri ele almak mümkündür.

Savaş teması, diğer temalara nazaran temsil gücü yüksek olmayan bir tema olarak öğrenciler tarafından seçilmiştir. *I. Dünya Savaşı* temasına örnek olarak Lady Augusta Gregory ve Bertolt Brecht tarafından yazılan “Kulaktan Kulağa”, *II. Dünya Savaşı* alt temasını temsilen Erdoğan Aytekin tarafından yazılan “Kırmızı Sokağın Suzanı”, *Kurtuluş Savaşı* alt temasını temsilen Yahya Akengin tarafından yazılan “Eski Çarıklar”, *Din Savaşları* alt temasını temsilen Nihat Kınıkoğlu tarafından yazılan “Bosna Şarkısı” örnek olarak verilebilir.

Tarihî Kişilik ve Mitler teması, temsil gücü az olan temalardan biri olarak 8. sıradadır. Bu tema, topluma mal olmuş kişilere ait fıkra, menkıbe veya anlatıların tiyatral biçimde ele alındığı eserleri kapsamaktadır. Bu bağlamda Nasreddin Hoca’yı alt tema olarak ele alan eserler içerisinde Ertuğrul Kapusuzoğlu tarafından yazılan “Nasreddin Hoca”, tarihî kişilikleri ele alan eserler içerisinde Orhan Asena tarafından yazılan “Kanuni Sultan Süleyman”, efsanevi kişilikleri ele alan eserler içerisinde Güngör Dilmen tarafından yazılan “Deli Dumrul”u saymak mümkündür.

Göç teması içerisinde yer alan *İç Göç* alt temasına örnek olarak Orhan Okay tarafından yazılan “Şehir Hastalığı”, *Yurt Dışındaki Türkler* yahut *Dış Göç* alt temasına örnek olarak Bedri Konak tarafından yazılan “Biz Almanya’dayken” ve Celal Perk tarafından yazılan “Londra’ya Kiraz Geldi” isimli eserleri ele almak mümkündür.

Tartışma

Öğrencilerin belirli temaları ağırlıklı olarak tercih edip belirli temalara kısıtlı olarak yer vermeleri, toplum gerçekleri ile birlikte ele alınabileceği gibi mevcut ulaşılabilir tiyatro arşivi ile de yorumlanabilir. *Birey ve Toplum* temasının en çok tercih edilen temalar arasında yer alması, Horace’dan bu yana devam eden geleneğin değişmediğinin bir göstergesidir. Horace’in *Satirler* isimli eserinde, “Ne gülüyorsun! İsimleri değiştir ve gör, anlatılan hikâye senin.” sözleri yer almaktadır.

Tiyatronun toplumsal ayna işlevini yansıtmalarını da özetleyen bu deyiş, öğrencilerin de tercih edilen oyunlarda toplumsal gerçeği yansıtır seçimler yaptığını göstermiştir. Tema içerisinde yer alan alt temalar da bunu desteklemektedir. Özellikle *Kadın* alt temasının yoğun biçimde tercih edilmesini toplumsal bir ayna olmaktan ziyade öğrenci kitlesindeki cinsiyet dağılımı ile birlikte yorumlamak gerekmektedir.

Bireyin iç çatışmalarının bir alt tema olarak temsil sıklığına sahip olması, esasında modernite ile doğrudan ilişkilendirilebilecek bir bulgudur. Güven, insanın dünyada tattığı ilk duygu olan korkunun panzehiri olarak tiyatro eserlerinde alt tema olarak sıklıkla yer almıştır. Aydın sorunu ise Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatını etkilediği gibi tiyatrosunu da etkilemiştir. Hedef kitlenin de öğretmen adayı olarak aydın sorumluluğunu taşıyan kesim içerisinde yer aldığı düşünüldüğünde bu temsil oldukça anlamlıdır.

Birey ve Toplum teması içerisinde yer alan *Zorbalık, Öteki ve Cinsiyet Roller* isimli alt temalar, hem toplumda hem Türkçe öğretmeni adaylarının hedef kitlesi olan 12-15 yaş grubunda oldukça yaygın örnek olay yelpazesine sahiptir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının bu alt temalara umulan düzeyde yer vermedikleri görülmektedir.

Çalışmanın önceki bölümlerinden hatırlanacağı gibi Powers ve Duff (2016), dezavantajlı bireyin temel alındığı Ezilenlerin Tiyatrosu modelinin ve bu çerçevede şekillendirilen etkinliklerin farklı kimlikleri tanımak ve tanımlamakta ufuk açıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin yer verdiği *Birey ve Toplum* teması, doğrudan bu modelin hedef kitlesine işaret etmektedir. Öğrencilerin modern tiyatro eserleriyle karşılaşmaları, söz konusu alternatif tiyatro modellerine de yönelmelerini sağlayacaktır.

İletişim temasının 2. sırada yer alması, öğrenci kitlesinin tema kaygısından ziyade uyarlanabilir ve uygulanabilir metinlere yönelmesi ile birlikte yorumlanmalıdır. *Modernizm* temasının tercih sıklığında 3. sırada olması, hedef kitlenin oyun temininde popüler ve ilk ulaşılabilir kaynaklara yönelmesinin bir göstergesidir. Bununla birlikte *Modernizm* temasında yer alan alt tema ve eserlerle öğrenci kitlesinin aşına olduğunu da göz önüne almak gerekmektedir. *Otorite ve Yaptırımlar* teması, toplumsal ve tarihî gelişim çizgimiz göz önüne alındığında geniş bir yelpazeye sahip örneklem alanı ve doküman zenginliğine sahip olsa da yeterli temsil sıklığına sahip değildir. Aynı şekilde, insanlığın ortak duygularından biri olabilecek *Sevgi* teması da alt tema çeşitliliği bakımından *Vatan Sevgisi* ve *Aşk* ile sınırlı kalmış, bu alt temalara yönelik eserlere ise Türkçe öğretmeni adayları tarafından kısıtlı düzeyde yer verilmiştir.

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi tiyatro, hayatın parçalarını, bir hayat sahnesi içinde seyirciye sunan özel bir sanat dalıdır. Savaş ise insanlık tarihi boyunca bu parçalardan birisi olmuştur.

Türkçe öğretmeni adaylarının *Savaş* temasına yer verşi, yakın dönem savaşları üzerine kurulmuştur. Bu temanın diğr temalara kıyasla yeterince işlenmeyişinin nedenini tematik kaygıdan ziyade bu tema ekseninde yazılan metinlerin genellikle realist dekor anlayışı çerçevesinde kurgulanması ile birlikte yorumlamak gerekmektedir. Dolayısıyla bu temaya ait eserler, gerçeğe olabildiğince yaklaşımaya yardımcı olacak dekor ve teknik imkânlar ihtiyacı duymaktadır. Ders kapsamı, süresi ve teknik imkânlar, bu istekleri karşılayacak düzeyde değildir.

Tarihî Kişilik ve Mitler temasının tercih sıklığı düşüktür. *Tarihî Kişilik ve Mitler* temasının tercih edilebilirliğinin düşüklüğü, hedef kitlenin bu alandaki eserleri tanımaması ile yorumlanmıştır. Bu durumun gerekçelerinden birisi, tarihî tiyatro oyunlarının modern tiyatrodaki yazarlar tarafından tercih edilme durumudur. Oysaki Ortaylı (1976)'ya göre "tiyatronun gerçek düzeyi, tarihî dram türünün başarısıyla ölçülür. Çünkü tarihî dram; salt dil, dramatik kurgu ve teknik gibi birincil yazarlık yetenekleri dışında, ön planda düşünsel zenginlik ve ihtişamı gerektiren bir alandır." (Ortaylı, 1976: 232). Dolayısıyla tarihî metinlerin varlığı ve sergilenmesi, sadece eğitsel değil, aynı zamanda sanatsal tiyatro anlayışına da hizmet edecektir.

Göç teması; *İç Göç* ve *Dış Göç* alt temaları bağlamında öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Türkçe Öğretmeni adaylarının hedef kitlelerinden birisi de yurt dışındaki Türk çocuklarıdır. Dış göç sorunlarının en aza indirilmesinin yolu, ana dilli eğitiminden geçmektedir (Şen, 2015). Dolayısıyla bu temaya yer veren oyunların seçimi önemlidir.

Grafik 1 hatırlandığında tercih edilen oyunlarda yabancı yazarların %10, yerli yazarların %90'lık bir dilimi temsil ettiği görülecektir. Kadim tiyatro eserlerinin Türkçeye nitelikli aktarımı sayesinde, öğrenciler tarafından tercih edilecek metinlerin tema bakımından çeşitlilik göstereceği düşünülmektedir.

Tiyatro oyunlarında yerli yazarların ağırlıklı olmasının ulaşılabilirlik yanında bir diğr nedeni, nitelikli çeviri eserlerin azlığıdır. Uyarlama ve çevirilerin nicel azlığı, insanı insana anlatan tiyatronun hareket alanını kısıtlamaktadır. Yabancı yazar tercihinin görece azlığının bir diğr nedeni, hedef kitlenin tiyatro alanına yönelik yaptığı okumalardır. Bu sebeple Türkçe Öğretmenliği programlarında yer alan evrensel edebiyatla ilişkili derslerden olan Dünya Edebiyatı dersi ile Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersi arasında disiplinler arası bir etkileşim gerçekleşmelidir. Bu eksikliğin giderilmesine yönelik bir diğr öneri, Program dâhilinde açılacak olan Tiyatro Edebiyatı isimli bir ders olacaktır.

Öğrenciler tarafından dram ve güldürü türündeki oyunların müziklere kıyasla daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu durumda tesadüflüğün yanı sıra imkân ve sürenin de muhakkak etkisi vardır. Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde seçmeli dersler kapsamında dans, devinim, ritim ve müzik dalına yönelik derslerin yer alması hâlinde bu oranın artacağı düşünülmektedir.

Geleneksel Türk tiyatrosunda yer alan Meddah ve Meddahlık kültürüne has birçok unsur taşıyan Epik tiyatronun kurucusu kabul edilen Brecht (1964), tiyatrodan beklentisini “Bizim sadece tarihteki insanların duygu, içgörü ve dürtülerini serbest bıraktıkları bir tiyatroya değil, değişime yardımcı olan, duyguları işe koşan ve teşvik eden bir tiyatroya ihtiyacımız var.” (Brecht, 1964: 90) diyerek özetlemiştir. Öğrencilerin ele aldıkları kimi oyunların temaları, güldürü işlevininin yan sıra ve çoğunlukla bu işlevin ötesinde tam olarak bu farkındalığı kazandırma amaçlıdır. *Kadın, Ötekiler, İç Göç, Din Savaşları* bu alt temalardan sadece birkaçıdır.

Sezgin (2014)'in araştırmasında da görüldüğü üzere, drama dersi, kendisini ilerleyen sınıflarda tiyatroya bırakmıştır. Bu durumda yaratıcı dramanın tiyatronun hazırlayıcısı olduğunu söylemek mümkündür. Tiyatro ve Drama Uygulamaları dersine destekleyici olarak programda yer alacak bir Tiyatro yahut Yaratıcı Drama dersi, bu hazırlayıcılık işlevini yerine getirecektir.

Öğrencilerin oldukça dikkat çekici kabul edilebilecek kimi temalara yeterince yer veremeyişi, bireysel tercihin yanı sıra literatürle de ilişkilidir. Tiyatroyu eğitim amaçlı ele alan yazarların söz konusu temalara eğilim göstermesi, öğrencilerin sergiledikleri oyunlarda daha geniş bir kapsam alanına sahip olmalarını sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Aykaç, M. ve Çetinkaya, G. (2013). Yaratıcı drama etkinliklerinin Türkçe öğretmen adaylarının konuşma becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 8(9), 671-682.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1938). *Toplu tedris. (Öğretmen Kitapları)*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Boal, A. (2014). *Ezilenlerin tiyatrosu*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Brecht, B. (1964). *Brecht on theater*. London: Methuen Drama.
- Moore, J. (2012). Theater of attachment: Using drama to facilitate attachment in adoption. *Adoption and Fostering*, 30(2), 64-73.
- Ortaylı, İ. (1976). Tiyatroda tarihî oyunlar üzerinde siyasal bir analiz denemesi. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 7, 217-232.
- Özkan, B., Şahbaz, N. K., Tüfekçi oğlu, B. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının tiyatro ve drama uygulamaları dersine yönelik görüşleri üzerine bir araştırma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 2436-2445.
- Öztürk, A. (1997). *Tiyatro dersinin öğretmen adaylarındaki sözel iletişim becerilerine etkileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Powers, B., Duff, B. (2016). Making invisible intersectionality visible through theater of the oppressed in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 67(1), 61 –73.
- San, İ. (2009). Ne zaman eğitimde yaratıcı drama ne zaman tiyatro/drama? *Yaratıcı Drama Dergisi*, 4(7), 5-13.
- Sezgin, B. (2014). Uluslararası bakalaorya programında tiyatro ve drama ders müfredatının model analizi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 79-94.

Tiyatro ve Drama Uygulamaları Dersi Kapsamında Sergilenen Oyunlara Dair Tematik Bir Değerlendirme

Şen, Ü. (2015). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi ve materyal tasarımı (Belçika örneği).

Ankara: Edge Akademi

Tofteng, D. ve Husted, M. (2011). Theater and action research: How drama can empower action research processes in the field of unemployment. *Action Research*, 9 (1), 27-41.

Uysal, B. (2014). *Dinleme ve konuşma becerilerinin kazandırılmasında yaratıcı drama temelli bir model*

önerisi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yalçın, A., Aytaş, G. (2002). *Tiyatro ve canlandırma: sahneleme bilgileri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, Y. (2011). *Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının yaratıcı drama dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

YÖK. (2016). Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları.

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/Egitim_fakultesi_ogretmen_yetistirme_lisans_programlari_mart_98.pdf/5e166018-b806-48d5-ae13-6afd5dac511c. Erişim Tarihi 10.05.2016

Yüksel, A. (1995). Modern Türk tiyatrosunda arayış ve gelişmeler. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S. 12: 123-130.